

તેની સિદ્ધિ અન્યવ્યાકરણકારોના નિયમથી સમજવી જોઈએ; અર્થાત્ એ માટે વैयाकरणોની પરંપરા જ પ્રમાણ છે. એનાથી જ સંયોગાદિ સંજ્ઞાઓ વગેરે સિદ્ધ છે. ॥૩॥

औदन्ताः स्वराः १।१।४॥

‘અ’ થી ‘ઝી’ સુધીના દરેક વર્ણોને સ્વર સંજ્ઞા થાય છે. સૂત્રમાં ‘સ્વરાઃ’ આ બહુવચનનો નિર્દેશ ‘અ ઇ’ ‘ઈ ઋ’ ઇત્યાદિ પ્લુત વર્ણોને પણ ‘સ્વર’ સંજ્ઞાનું વિધાન કરવા માટે છે. ॥૪॥

एक-द्वि-त्रिमात्रा इत्य-दीर्घ-श्रुताः १।१।५॥

એક-હસ્ત વર્ણના ઉચ્ચારણ માટે જેટલો સમય લાગે છે તેને ‘માત્રા’ કહેવાય છે. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ કરવા માટે એક માત્રા થાય છે તે સ્વરને ‘હસ્ત’ કહેવાય છે. જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ કરવા માટે બે માત્રા થાય છે, તે સ્વરને ‘દ્વીર્ષ’ કહેવાય છે. અને જે સ્વરનું ઉચ્ચારણ કરવા માટે ત્રણ માત્રા થાય છે, તેને ‘ત્ર્યુત’ કહેવાય છે. અ ઇ ઋ ... ઇત્યાદિ -હસ્ત છે. આ ઈ ઉ ... ઇત્યાદિ દ્વીર્ષ છે. અને આ ઇ ઈ ઈ ઈ ઈ ... ઇત્યાદિ પ્લુત છે. ॥૫॥

अनवर्णान् नाम्नी १।१।६॥

‘અ’ વર્ણને છોડીને બીજા સ્વરોને નામિસંજ્ઞા થાય છે. ‘ઈ’ થી ‘ઝી’ સુધીના સ્વરો ‘નામિ’ કહેવાય છે. (‘અનવર્ણા નામ્ની’ આ સૂત્રમાં ‘અનવર્ણાઃ’ આ બહુવચનાન્ત પદ છે; અને ‘નામ્ની’ આ એકવચનાન્ત પદ છે. આ પ્રમાણે અહીં જે વચનનો ભેદ છે તે, જ્યાં કાર્ય સ્વરની અપેક્ષાએ કાર્ય સ્વર ન્યૂન હોય છે ત્યાં નામિસંજ્ઞાજિત કાર્ય થતું નથી અર્થાત્ કાર્ય સ્વરને, ત્યાં નામિસંજ્ઞા થતી નથી’ એ જણાવવા માટે છે. ‘ન્’ (૧ લો અણ) + અ (અણ) +